

A NAGYVÁROSOK VÁROSHÁLÓZATBAN BETÖLTÖTT SÚLYÁNAK STATISZTIKAI ALAPÚ ELEMZÉSE (RELÁCIÓANALÍZIS)

CSOMÓS György

Debreceni Egyetem AMTC Műszaki Kar
4028 Debrecen, Ótemető u. 2-4.
csomosgy@mfk.unideb.hu

KIVONAT

A városhálózat meghatározó elemei a nagyvárosok, magyarországi viszonylatban a megyei jogú városok. A tanulmány célja a felsőoktatási szektor, mint társadalmi szolgáltatás és a nagyvárosok viszonyának elemzése jellemző statisztikai adatok alapján. A nagyvárosok „súlya” a regionális és az országos értékekhez viszonyítva kerül meghatározásra.

Kulcsszavak: társadalmi szolgáltatás, felsőoktatás, faktor- és klaszteranalízis, megyei jogú város

1. BEVEZETÉS

A területi statisztikai adatok feldolgozása a nagyvárosok kategorizálásának egyik lehetséges alternatívája. A matematikai megközelítés nyilvánvalóan egzaktnek tekinthető, az eredményeket azonban befolyásolja az alkalmazott módszer, a felhasznált statisztikai adatok köre, mennyisége, típus (például fajlagos vagy abszolút értékek), és a megszerezni kívánt eredmény (*Beluszky. P. – Sikos T. T. 1984*). Következésképpen bármennyire is objektívnek tekinthetők a statisztikai adatok, ha a módszerek az elérni kívánt eredmények érdekében szubjektívek. Egyetlen matematikai alapú kategorizálás, analízis sem lehet irányadó, és nem lehet kizárólagosnak minősíthető.

A területi statisztika adatokból dolgozó matematikai elemzések közül legelterjedtebbek a különböző faktor- és klaszteranalízisek (*Rechnitzer J. 2002, Csatári B. 2002, Rechnitzer J. – Grosz A. – Csizmadia Z. 2003, Csizmadia Z. – Rechnitzer J. 2005, Nárjai M. 2005, Vizdák K. 2005, Beluszky P. – Győri R. 2006, Lukovics M. 2006, Nagy Z. 2007*), valamint empirikusan igazolt függvények alapján a korrelációs indexek, a több dimenziós skálák és a komplex mutatók (*Lengyel I. 1999, Cserháti I. – Dobosi E. – Molnár Zs. 2005, Tóth G. 2006, Kovacsicsné Nagy K. 2006*).

Lényegében nem készültek matematikai elemzések azzal kapcsolatban, hogy egyes területegységek – jelen esetben települések – milyen mértékben járulnak hozzá az ország, vagy az egy szinttel nagyobb területegység teljesítményéhez, mekkora a súlyuk. A már korábban is használt analízisek, modellek elsődleges célja csoportok, halmazok alkotása, valamint a területegységek kategorizálása jellemző statisztikai hasonlóságok alapján. A várt eredmények szempontjából semleges a felhasznált mutatók jellege, vagyis nem szignifikáns a mutatók abszolút vagy relatív minősége. Mindezek következménye, hogy a statisztikai adatok és az eredmények közötti összefüggést sokszor maga a matematikai függvény mossa el. Az említett probléma kizárása érdekében a számításokhoz felhasznált mutatók kizárólag abszolút értékek. Az adott területi egység súlyának meghatározása megfelelően tükrözi annak bármely nagyobb területi egységben betöltött szerepét, ugyanakkor nem utal egyértelműen

fejlettségbeli különbségekre (nem is célja annak meghatározása). A számítások eredményei egyszerű mértékegység nélküli viszonyszámok, amelyek lehetővé teszik a területi egységek közötti relációanalízist.

Felhasznált statisztikai források	
Adó- és Pénzügy Ellenőrzési Hivatal	APEH
Központi Statisztikai Hivatal	KSH
Magyar Akkreditációs Bizottság	MAB
Magyar Államkincstár	MÁK
Magyar Közigazgatási Intézet	MKI
Magyar Tudományos Akadémia	MTA
Nemzeti Fejlesztési Ügynökség	NFÜ
Oktatási Hivatal Felsőoktatási Regisztrációs Központ	OHFRK
Országos Felsőoktatási Információs Központ	OFIK
Országos Foglalkoztatási Alapítvány	OFA
Országos Egészségbiztosítási Pénztár	OEP

A felhasznált statisztikai adatok csoportosítása a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) metodikáját követi, azonban a legtöbb esetben a mutatócsoportok kiegészítésre kerültek. Minél több adat bevonására nyílik lehetőség, a kapott eredmény annál valószínűbb képet tükrözhet. Lényeges szempont, hogy az elemzés legkisebb területegységének szintjén kezelt mutatók a hierarchiában magasabb szinten álló területegységben is dokumentálva legyenek. A számítások bázisa a települések szintje, amely a regionális és az országos szintekhez viszonyul¹. Egy-egy mutató vonatkozásában egységnyinek tekinthető az országos érték, illetve annak a régióknak az értéke, amelyben az adott város elhelyezkedik. Az egységnyi érték a számításokban 100, így a város értéke százalékosan és pontokban is megadható.

A statisztikai adatok a 2006-os évre vonatkoznak, csakúgy, mint az adatok alapján kialakított mutatócsoportok. A számítások alapját jelentő, KSH által szolgáltatott adatok gyakorlatilag minden évben elérhetők, így idősorok hozhatók létre, vagyis az eredmények dinamikussá tehetők.

2. FELSŐOKTATÁS

A felsőoktatás a tudásalapú regionális fejlődés alapja, a területi stratégiák kiemelt prioritásként kezelik fejlesztését. Az egyetemi központok többek között megalapozzák a régió K+F+I tevékenységét, formálják a gazdasági-kulturális életet, hozzájárulnak a régió, és azon belül az egyetemi központnak székhelyet biztosító város versenyképességének növeléséhez, befolyásolják a vállalatok telephelyválasztását (Enyedi Gy. 1997, Buzás N. 2000, Horváth Gy. 2005). A megtelepedett vállalatok szoros együttműködést alakítanak ki az egyetemekkel, a kezdeti vonzó hatás megfordul, a vállalatok befolyásolják az egyetem képzésének kínálatát, igényeket és elvárásokat támasztanak, közös kutatási klaszterek formálódnak (például a Genomnanotech Debrecen Regionális Egyetemi Tudásközpont). Az egyetemek által

létrehozott spin-off cégek kiemelt szerepet töltenek be a régió gazdasági életében, rugalmasan alkalmazkodnak a változó piaci körülményekhez, valamint az egyetem által felhalmozott szellemi és anyagi tőkét közvetítik a gazdaság felé (*Lengyel I. 2003*).

A felsőoktatás bonyolult és önmagán túlmutató szegmense a társadalmi szolgáltatásoknak. A nagy tudományegyetemek oktatási és szakképzési alaptevékenységükön túl ellátnak hatósági feladatokat, és a város vagy akár az egész régió lakosságának érdekeit szolgáló közszolgáltatásokat (például egészségügy). Fokozatosan érvényesül az egyetem hatása azokban a régiókban, amelyekben az egyetem a K+F legjelentősebb bázisa, az általa – elsősorban az egyetemi klinikáin keresztül – nyújtott szolgáltatásokat pedig más intézmény nem vagy csak hiányosan képes biztosítani (Debrecen, Pécs, Szeged). Kevésbé jelentős az egyetem hatása abban az esetben, ha a kutató helyeket, kutatási ráfordításokat gazdasági szereplők és más tudományos szervezetek is biztosítani tudják (Budapest, Győr), az egyetemenél van jelentősebb szolgáltató (Budapest), vagy ha a településen működő felsőoktatási intézmény nem képes ellátni alaptevékenysége mellett közszolgáltatásokat (Székesfehérvár, Tatabánya).

2.1. A felsőoktatási intézmények és a székhelyet biztosító városok kapcsolata

A felsőoktatási intézmény és a székhelyet biztosító város közötti kapcsolat bonyolultabb bármely más társadalmi szolgáltatást nyújtó intézmény és a székhelyet biztosító város között kialakult kapcsolatnál. A felsőoktatási intézmények autonómiával rendelkező központi költségvetési szervek, függetlenek az egyetemnek székhelyet biztosító város gazdálkodásától, vonzáskörzetük pedig messzemenően túlmutat nemcsak a megye, de akár a régió határán is (*Teperics K. 2005*). Elvben az egyetem és a város mérete között nincs szignifikáns kapcsolat, elhelyezkedése szempontjából – tekintettel arra, hogy az ország területéről bárhonnán beiskolázhat – nem lényeges a székhelyet biztosító város lakosságszáma. A gyakorlatban természetesen minél népesebb városban van az egyetem, annál több hallgatót fogad a székhelyről, így például a budapesti egyetemeknek több hallgatójuk származik Budapestről, mint a Debreceni Egyetemnek Debrecenből. A nagyobb egyetemek jelentős beszállítói háttérrel rendelkeznek, különösen az orvosi egyetemek és az orvosi centrummal rendelkező tudományegyetemek, egészségügyi szolgáltatásaikkal tehermentesítik a várost, működésük fenntartásához számos városi szolgáltatást igénybe vesznek. Az egyetemi alkalmazottak jelentős szerepet töltenek be a munkaerőpiacon, a több tízezres hallgatói létszám pedig fizetőképes keresletet biztosít a városnak. A városfejlesztési koncepciók azt tükrözik, hogy az egyetemek, jelentős részét fedik le a város stratégiai elképzeléseinek, az esetek többségében bilaterális szerződések alapján.

Az egyetemek költségvetési főösszegei számos esetben megközelítik vagy meghaladják a székhelyet biztosító város releváns értékeit, különösen igaz ez a regionális központok nagy tudományegyetemeinek esetében, így Debrecenben, Pécsen és Szegeden (1. táblázat).

2006	Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat	Debrecen Megyei Jogú Város	Debreceni Egyetem
	ezer Ft		
Összes bevétel	21 869 741	43 571 000	52 571 187
Saját bevétel	1 151 941	14 174 000	5 013 429
OEP támogatás	9 100 458	3 500 000	21 772 539
Összes kiadás	21 869 741	46 577 000	52 571 187
Egészségügy kiadása	9 538 048 ¹	3 710 000	n.a.

Forrás: Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat, KSH, MÁK

1. táblázat A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat, Debrecen MJV és a Debreceni Egyetem gazdálkodásának sarokszámai (2006)¹

Az egyetemek gazdálkodásának az állami hozzájárulások és támogatások azonban csak egy részét biztosítják, jelentős többletbevételek származnak az OEP támogatások mellett a szakképzési és innovációs alapok terhére elszámolt támogatásokból, a bér munkákból, a különböző formájú költségtérítéssel képzésekből és a pályázati forrásokból. A Debreceni Egyetem esetében az I. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megnyert pályázati forrás meghaladta az 5,6 milliárd forintot, az összes pályázati forrás pedig a 16 milliárd forintot (2. táblázat).

2006	BME	DE	ELTE	ME	PE	PTE	SE	SZE	SZTE
	milliárd Ft								
I. NFT forrás	2,27	5,64	2,58	2,47	2,40	2,72	2,02	1,35	4,02

Forrás: NFÜ

2. táblázat Az egyetemek által az I. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében elnyert pályázati forrás (2004-2006)

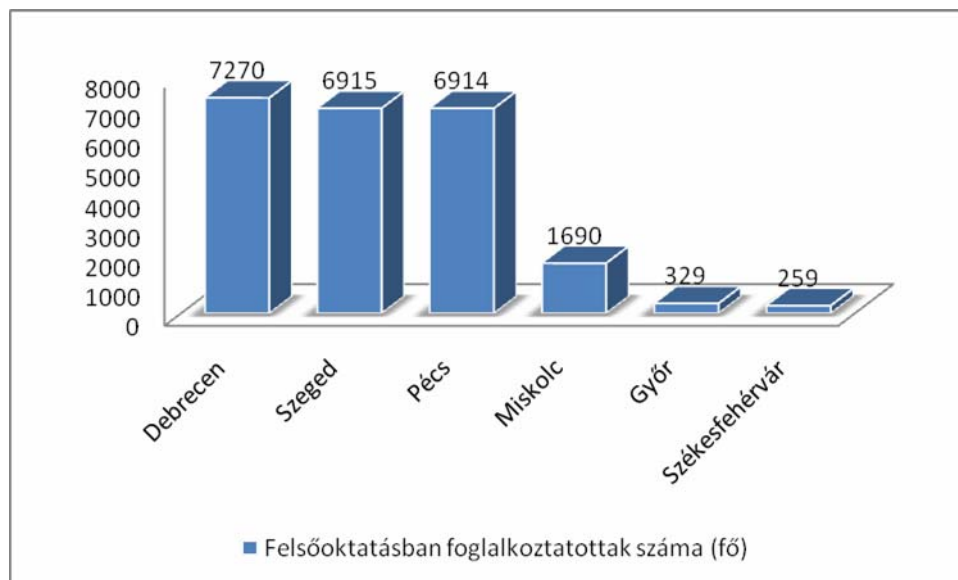
A debreceni felsőoktatási intézmények alkalmazotti létszáma 2006-ban 7.270 fő volt, az oktatók száma 1.539 fő, ugyanakkor Debrecen városban a foglalkoztatottak létszáma a 2000-es népszámlálás továbbvezetett adatai szerint a teljes lakosságból 74.898 fő (36,7%) volt. Az egyetemi és főiskolai alkalmazottak a városban foglalkoztatottak létszámának 9,71%-át jelentik, így Debrecen esetében a felsőoktatás a legnagyobb munkaadó (1. ábra).

Hasonló párhuzam állítható fel a város teljes lakosságának, valamint a felsőoktatás összes alkalmazottjának és hallgatójának tekintetében. Debrecen állandó lakossága 2006-ban 204.083 fő volt, a felsőoktatás összes alkalmazottjának és a nappali tagozatos hallgatójának száma 26.581 fő, ami 13,02%-os arányt jelent.

A nagy tudományegyetemekkel rendelkező regionális központok esetében ugyanezek a jelenségek figyelhetők meg, Szeged és Pécs foglalkoztatottainak 10,97%-

¹ A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat egészségügyi kiadása a Kenézy Gyula Kórház és Rendelőintézet fenntartását és működtetését jelenti.

át, illetve 11,61%-át a felsőoktatási szektor alkalmazza, nappali tagozatos hallgatóik és összes dolgozójuk százalékos aránya a város állandó lakosságához viszonyítva Szeged esetében 15,53%, Pécs esetében 15,92%.

1. ábra A felsőoktatás összes foglalkoztatottjának száma a regionális központokban (2006) Forrás: KSH

2.2. Felhasznált mutatók

A felsőoktatással kapcsolatban 18 mutató került felhasználásra, amelyek hat területet érintenek. A legtöbb mutató az intézmények tárgyévben mért hallgatói létszámát (3), a különböző fokozatú oklevelet szerzett hallgatók létszámát (3), illetve a meghatározott intézményi kapacitás alapján felvehető és ténylegesen felvett hallgatók létszámát tükrözi (3). A felsőoktatási intézmények szereplőinek másik nagy csoportját az alkalmazottak jelentik (1), a számításokban súlyozottan szerepelnek a tudományos fokozattal rendelkező oktatókat (4). A képzési spektrumra a karok (1), illetve a doktori iskolák száma utal (1), az intézményi bevételek (1) pedig determinálják az egyetem gazdaságban betölthető szerepét, a K+F ráfordításokat és átlátában az egyetem stabil működését.

A felhasznált statisztikaforrások általános jellemzője, hogy a felsőoktatási szektort nem terület aspektusból közelítik meg, hanem intézmények szempontjából. A székhelyen kívüli tevékenységgel kapcsolatban rendelkezésre álló adatok nem egyértelműek, a levonható következtetések bizonytalanra teszik a számítást. Az említett okok miatt a felsőoktatási intézmények statisztikai adataiból levezetett mutatók a székhelyet biztosító településre vonatkoznak.

Felsőoktatással kapcsolatos mutatók (2006)
Összes hallgató száma
Egyetemi képzésben résztvevő hallgatók száma
PhD és DLA képzésben résztvevő hallgatók száma
Összes alkalmazott száma
Összes oktató száma
Egyetemi tanárok száma
Fokozattal rendelkezők száma
MTA doktorok száma
MTA tagok száma
Kiadott oklevelek száma
Kiadott egyetemi oklevelek száma
Kiadott PhD és DLA oklevelek száma
Tárgyévben elvehető összlétszám (kapacitás)
Tárgyévben összesen felvettek száma
Tárgyévben államilag finanszírozott képzésre felvettek száma
Karok száma
Doktori iskolák száma
Intézmények bevétele

2.3. A megyei jogú városok felsőoktatással kapcsolatos mutatóinak összesített értéke az országos értékhez viszonyítva

A számítások szerint a legnagyobb felsőoktatási centrum Budapest 42,25 ponttal. A vidéki nagyvárosok közül a nagy tudományegyetemekkel rendelkező regionális központok állnak az élen, így Debrecen, Pécs és Szeged, pontszámaiktól viszont jelentősen elmarad a többi regionális központ, Miskolc, Győr és Székesfehérvár (3. táblázat).

Veszprém, Sopron, Eger, Nyíregyháza és Kaposvár viszonylag népesebb, speciális képzést nyújtó egyetemének és tanárképző főiskoláinak köszönhetően került a nagyvárosok csoportjának első felébe. A többi városban nem meghatározó jelentőségű a felsőoktatás. Önálló kategória Gödöllő és Gyöngyös, ahol nagyobb egyetemek és főiskolák találhatóak, de az említett két város nem megyei jogú, vagyis nem tartozik a vizsgált nagyvárosok körébe.

A regionális központok – elsősorban Debrecen, Pécs és Szeged – összesített értékei minimális különbséggel, 3,61 ponttal maradnak el Budapest hasonló értékeitől, vagyis a regionális központok a felsőoktatás területén képesek ellensúlyozni Budapest dominanciáját (4. táblázat). A főváros és a regionális központok közötti arányszám a felsőoktatás vonatkozásában mindössze 1,10.

A nagy egyetemekkel rendelkező városok pontszáma kiemelkedően magas régiójukban is (5. táblázat). Ebben a relációban Pécs (88,94 pont) áll az élen, majd az országos összesítésben is vezető három regionális központ követi, sorrendben Szeged, Debrecen és Miskolc. Régióján belüli szerepe a regionális központok közül csak Győrnek (26,95 pont) és Székesfehérvárnak (12,92 pont) gyengébb, mivel a Nyugat-

Dunántúli Régió legnagyobb felsőoktatási központja Sopron (58,82 pont), a Közép-Dunántúli Régió esetében pedig Veszprém (71,05 pont). A Közép-Magyarországi Régióban a felsőoktatás központja egyértelműen Budapest (91,37 pont), de értékei jelentősen nem különböznek Pécs, Szeged és Debrecen értékeitől. Az Észak-Alföldi Régióban Debrecen mellett Nyíregyháza (11,12 pont) és Szolnok (4,05) felsőoktatása kevésbé érvényesül, ugyanakkor a három város önálló intézményei teljes egészében lefedik a felsőoktatás területét a régióban².

Sorrend	Város	Érték
1.	Debrecen	11,29
2.	Pécs	10,54
3.	Szeged	10,17
4.	Miskolc	4,09
5.	Veszprém	3,35
6.	Sopron	3,16
7.	Eger	1,86
8.	Győr	1,74
9.	Nyíregyháza	1,48
10.	Kaposvár	1,29
11.	Kecskemét	0,97
12.	Szombathely	0,91
13.	Békéscsaba	0,86
14.	Székesfehérvár	0,81
15.	Dunaújváros	0,62
16.	Szolnok	0,54
17.	Tatabánya	0,28
18.	Nagykanizsa	-
19.	Zalaegerszeg	-
20.	Szekszárd	-
21.	Salgótarján	-
22.	Hódmezővásárhely	-
23.	Érd	-
Budapest		42,25
Megyei jogú városok		53,96
Regionális központok		38,64
Észak-Alföldi Régió megyei jogú városai		13,31
Ország összesen		100,00

Forrás: saját számítás

3. táblázat A megyei jogú városok felsőoktatással kapcsolatos mutatóinak összesített értéke az országos értékhez viszonyítva (2006)

² Az Észak-Alföldi Régióban Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok mellett más városokban is történik felsőfokú képzés (Hajdúbozsórmény, Mezőtúr), de csak karok szintjén és nem önálló intézményként.

Városok	Az országos érték arányában
Budapest	42,25
Regionális központok	38,54
Arány	1,10

Forrás: saját számítás

4. táblázat A regionális központok felsőoktatással kapcsolatos mutatóinak összesített értéke a Budapest értékhez viszonyítva (2006)

2.4. A megyei jogú városok felsőoktatással kapcsolatos mutatóinak összesített értéke a régiójuk értékhez viszonyítva

Sorrend	Város	Érték
1.	Pécs	88,94
2.	Szeged	86,57
3.	Debrecen	84,83
4.	Miskolc	72,70
5.	Veszprém	71,05
6.	Sopron	58,82
7.	Győr	26,95
8.	Eger	20,30
9.	Szombathely	14,23
10.	Székesfehérvár	12,92
11.	Nyíregyháza	11,12
12.	Kaposvár	11,06
13.	Dunaújváros	10,60
14.	Kecskemét	6,82
15.	Békéscsaba	6,61
16.	Tatabánya	5,43
17.	Szolnok	4,05
18.	Nagykanizsa	-
19.	Zalaegerszeg	-
20.	Szekszárd	-
21.	Salgótarján	-
22.	Hódmezővásárhely	-
23.	Érd	-
Budapest		91,37
Észak-Alföldi Régió megyei jogú városai		100,00
Régió összesen		100,00

Forrás: saját számítás

5. táblázat A megyei jogú városok felsőoktatással kapcsolatos mutatóinak összesített értéke régiójuk értékhez viszonyítva (2006)

A felsőoktatási intézményekről megállapítható, hogy alaptevékenységük jellege miatt elhelyezkedésük független a székhelyet biztosító város méretétől, a nagy tudományegyetemek infrastrukturális háttérének biztosítása viszont olyan paramétereket jelent, amelyet csak a nagyobb városok képesek ellátni.

2.5. A felsőoktatással kapcsolatos mutatók összesített értéke az Észak-Alföldi Régió megyei jogú városaiban a régió értékéhez viszonyítva

2006	Debreceni Egyetem	Nyíregyházi Főiskola	Szolnoki Főiskola
Nappali tagozatos hallgató (fő)	17 053	5 615	2 016
Összes hallgató (fő)	25 379	12 730	3 917
Összes PhD / DLA hallgató (fő)	851	0	0
Összes oktató (fő)	1 449	344	89
Egyetemi tanár (fő)	174	11	3
MTA tagja (fő)	17	0	0
MTA doktora (fő)	137	4	0
Fokozattal rendelkező (fő)	663	101	14
Összes nem oktató (fő)	5 642	91	151
Összes dolgozó (fő)	7 091	435	240
Kiadott oklevelek (db)	3 543	1 781	763
Kiadott PhD / DLA oklevelek (db)	161	0	0
OKTV helyezettek (fő)	104	11	17
Karok (db)	15	4	1
Doktori iskolák (db)	21	0	0
MTA kutatócsoportok (db)	11	0	0
Szabadalmak 2006-ig	52	0	0
Összes bevétel (millió Ft)	52 572	7 320	2 941
K+F ráfordítás (millió Ft)	7 606	565	142
I. NFT nyertes pályázatai (millió Ft)	58	5	3
I. NFT pályázati forrásai (millió Ft)	5 653	324	91

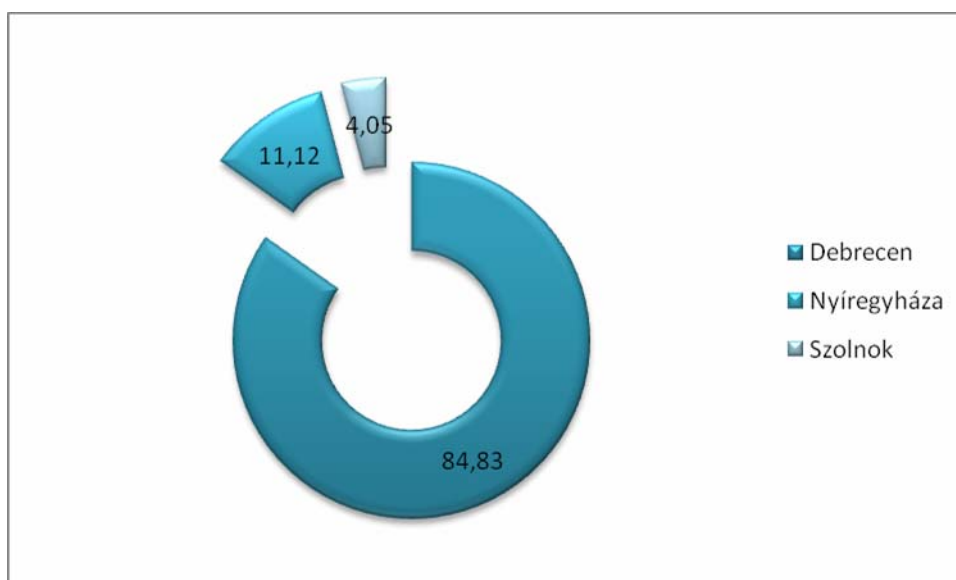
Forrás: KSH, NFÜ, OFIK, OKM, MTA, MAB

6. táblázat A Debreceni Egyetem, a Nyíregyházi Főiskola és a Szolnoki Főiskola sarokszámai (2006)

Az Észak-Alföldi Régió három megyei jogú városának – Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok – felsőoktatással kapcsolatos mutatóiban jelentős eltérések mutatkoznak. A régió felsőoktatási központja egyértelműen a legnagyobb felsőoktatási intézménnyel

rendelkező Debrecen, mutatóit tekintve nagyságrendileg nagyobb értékekkel, mint Nyíregyháza vagy Szolnok (2. ábra). Részletezve csak három intézmény értékelése történik meg, a felsőoktatás helyzete ennél természetesen sokkal összetettebb³ (6. táblázat).

A Debreceni Egyetem összes hallgatóinak létszáma duplája a régió második legnagyobb felsőoktatási intézményének a Nyíregyházi Főiskolának, és több mint hatszorosa a Szolnoki Főiskolának. Az oktatók tekintetében ennél sokkal nagyobb a különbség, különösen az MTA doktorok és az MTA tagok vonatkozásában. Az oktatásban jelentkező legjelentősebb különbség az oktatás minőségében tapasztalható, tekintve, hogy a bolognai lineáris képzési modellnek (FSZ – BSc – MSc – PhD) teljes értékűen csak a Debreceni Egyetem képes megfelelni, képzési spektruma pedig lefedi az összes oktatási területet. 15 kara és 21 doktori iskolája országos viszonylatban is legtöbb⁴.

Forrás: saját számítás

2. ábra A felsőoktatással kapcsolatos mutatók összesített értéke az Észak-Alföldi Régió megyei jogú városaiban a régió értékéhez viszonyítva (2006)

Az alapképzést nyújtó főiskolákkal szemben a Debreceni Egyetem joggal nevezhető kutatóegyetemnek, ami megmutatkozik egyrészt az egyetemen működő 11 MTA kutatócsoportban, másrészt a 2006-ig benyújtott 52 szabadalomban. Az oktatás paramétereireh hasonlóan az intézmények gazdálkodásában is jelentősek a

³ Debrecen három felsőoktatási intézménye közül a Debreceni Egyetem paramétereit tekintve sokkal jelentősebb a Kőlcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolánál és a Debreceni Református Hittudományi Egyetemenél. A Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kar, és a Nyíregyházi Egészségügyi Kar mellett kihelyezett képzést folytat Nagyváradon, Romániában is. A Szolnoki Főiskola Mezőgazdasági Fakultása Mezőtúron működik, a Nyíregyházi Főiskolának viszont valamennyi karja Nyíregyházán.

⁴ A doktori iskolák jelentősége a 2008-as évtől különösen hangsúlyosává válik, mivel az OKM megreformált finanszírozási rendszere három éves fenntartói megállapodások keretében a normatív finanszírozás egyik komponensként a fokozattal rendelkező oktatók számát jelöli meg. Az intézmények közötti versenyben a doktori iskolával rendelkező egyetemek kerülnek lépéselőnybe, mivel képesek lesznek saját fokozattal rendelkező oktatóik számát növelni. A doktori képzés ebben a formában egyre inkább belterjessé válhat, a MAB-ban pedig erősödhet a nagy egyetemek lobbija az új doktori iskolák ellen.

differenciák. A Debreceni Egyetem összes állami támogatása a Magyar Államkincstár adatai szerint 2006-ban meghaladta az 52,5 milliárd forintot, amely nagyságrendileg nagyobb a többi régiós felsőoktatási intézmény mutatójához képest (viszonyításképpen az Eötvös Lóránd Tudományi Egyetem és a Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem állami támogatása együttesen 60 milliárd forint), de hasonló eltérések mutatkoznak az elnyert pályázati forrásokban is (6. táblázat).

Az ország felsőoktatással kapcsolatos teljesítményét a főváros és a regionális központok több, mint 80%-ban meghatározzák. A hierarchia csúcsán Budapest áll, majd a három teljes értékű regionális központ, Debrecen, Pécs és Szeged követi (3. ábra).

3. ábra A nagyvárosok hierarchiája a felsőoktatási szektor alapján (2006)

3. FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Beluszky P. – Sikos T. T. 1984: A faktor- és clusteranalízis. In: Matematikai és statisztikai módszerek alkalmazási lehetőségei a területi kutatásokban (Szerk.: Sikos T. T.). Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 91-132.
- [2] Beluszky P. – Győri R. 2006: A magyar városhálózat funkcionális versenyképessége. In: Régiók és települések versenyképessége (Szerk.: Horváth Gy.). MTA RKK, Pécs. pp. 236-294.
- [3] Buzás N. 2000: Klaszterek a régiók versengésében. In: Versenyképesség – Regionális versenyképesség (Szerk.: Farkas B. – Lengyel I.). JATEPress, Szeged. pp. 58-66.
- [4] Csatári B. 2002: Újabb kísérletek az 1990-es évek magyar városfejlődési folyamatainak áttekintő értelmezéséhez. In: A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága (Szerk.: Abonyiné Palotás J. – Becsei J. – Kovács Cs.). Ipszilon Kiadó, Szeged. pp. 229-246.

- [5] Cserhádi I. – Dobosi E. – Molnár Zs. 2005: Regionális fejlettség és tökevonzási képesség. *Területi Statisztika*. 2005. 1. szám. pp. 15-33.
- [6] Csizmadia Z. – Rechnitzer J. 2005: A magyar város hálózat innovációs potenciálja. In: *Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon* (Szerk.: Grosz A. – Rechnitzer J.). MTA RKK, Pécs-Győr. pp. 147-180.
- [7] Enyedi Gy. 1997: A sikeres város. *Tér és Társadalom*. 1999. XIII. évf. 4. szám. pp. 1-7.
- [8] Horváth Gy. 2005: Magyarország térszerkezete és a régió intézménye. *Területi statisztika*. 2005. 4. szám. pp. 309-323.
- [9] Kovacsicsné Nagy K. 2006: Borsod-Abaúj-Zemplén megye statisztikai kistérségeinek összehasonlítása komplex mutató útján. *Területi Statisztika*. 2006. 6. szám. pp. 569-577.
- [10] Lengyel I. 1999: Mélni a mérhetetlen? A megyei jogú városok vizsgálata többdimenziós skálázással. *Tér és Társadalom*. 1999. XIII. évf. 1-2. sz. pp. 53-73.
- [11] Lengyel I. 2003: Verseny és területi fejlődés. JATEPress, Szeged. 432 p.
- [12] Lukovics M. 2006: A magyar megyék és a főváros versenyképességének empirikus vizsgálata. *Területi Statisztika*. 2006. 2. szám. pp. 148-166.
- [13] Nagy Z. 2007: Miskolc város pozícióinak változásai a magyar városhálózatban a 19. század végétől napjainkig. Doktori (PhD) értekezés. *Studia Geographica*. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen. 236 p.
- [14] Nárai M. 2005: A megyei jogú városok innovációs potenciálja. In: *Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon* (Szerk.: Grosz A. – Rechnitzer J.). MTA RKK, Pécs-Győr. pp. 181-221.
- [15] Rechnitzer J. 2002: A városhálózat az átmenetben, a kilencvenes évek változási irányai. *Tér és Társadalom*. 2002. XVI. évf. 3. szám. pp. 165-183.
- [16] Rechnitzer J. – Grosz A. – Csizmadia Z. 2004: A magyar városhálózat tudásalapú megújító képessége az ezredfordulón. *Tér és Társadalom*. 2004. XVIII. évf. 2. szám. pp. 117-156.
- [17] Teperics K. 2005: A Debreceni felsőoktatás demográfiai háttere. In: *„Tájak – Régiók – Települések...”* (Szerk.: Süli-Zakar I.). Didakt, Debrecen. pp. 325-332.
- [18] Vízdzák K. 2005: A technikaierőforrás-ellátottság vizsgálata az észak-alföldi régió gazdaságaiban. *Területi Statisztika*. 2005. 3. szám. pp. 234-251.
1. 35/1998. (III. 20.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról
 2. 2005. évi CXXXIX törvény a felsőoktatásról
 3. KSH, 2006: Társadalmi ellátórendszerek. (www.ksh.hu)